

РОЗДІЛ 7. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ CHAT GPT У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

USING CHAT GPT FEATURES IN THE FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONAL LEXICAL COMPETENCE OF STUDENTS OF NON-LANGUAGE MAJORS

Стаття присвячена аналізу особливостей формування професійно орієнтованої іншомовної лексичної компетентності в студентів немовних спеціальностей із використанням можливостей Chat GPT. Визначено, що застосування Chat GPT у навчанні англійської мови має значний потенціал для підвищення мотивації студентів, зниження страху помилок, розвитку їхньої самостійної діяльності та інтерактивної взаємодії з автентичними матеріалами. Технологія Chat GPT пропонує новий рівень персоналізації навчання, дозволяючи студентам отримувати миттєвий зворотний зв'язок та працювати з адаптованими до їхнього рівня складності завданнями. У статті підкреслено, що Chat GPT може бути використаний виключно в ролі допоміжного інструменту в освітньому процесі, оскільки, незважаючи на можливості, які надає штучний інтелект, нині він обмежений у своїй здатності бути безпомилковим та повністю замінити людину-фахівця.

У статті розглядаються особливості створення запитів до Chat GPT для генерації вправ з англійської лексики, орієнтуючи їх на потреби студентів різних рівнів мовної підготовки. Пропонуються методичні рекомендації, що забезпечують послідовність, чіткість та адаптивність навчальних завдань. Зазначено, що такий підхід здатний покращити розвиток як рецептивних, так і продуктивних мовних навичок студентів, водночас відповідаючи вимогам професійно орієнтованого навчання. У статті окреслено основні етапи формування іншомовної лексичної компетентності з використанням Chat GPT: організаційно-підготовчий, процесуально-практичний та оціночно-підсумковий етапи, кожен з яких має своє значення для успішної реалізації технології в освітньому процесі. Система запитів, що використовуються при роботі з Chat GPT, повинна враховувати поступове ускладнення завдань, забезпечуючи комфортний навчальний процес для студентів і одночасно допомагаючи їм поступово підвищувати рівень мовної компетенції.

У статті акцентується увага на перспективності використання мультимодальності Chat GPT, яка дозволяє включати не лише текстовий, а й аудіо- та відеоконтент, що значно розширює можливості для розвитку різних видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння). Це дозволяє студентам отримувати більш реалістичний досвід мовної комунікації, близький до реальних умов використання мови.

Ключові слова: лексична компетентність, професійно орієнтована лексична компетентність, діалогічне мовлення, штучний інтелект, Chat GPT.

The article is devoted to the analysis of the features of the formation of professionally oriented foreign language lexical competence in students of non-language majors using the capabilities of Chat GPT. It is noted that the use of Chat GPT in teaching English has significant potential for increasing students' motivation, reducing the fear of mistakes, developing their independent activity and interactive interaction with authentic materials. Chat GPT technology offers a new level of personalization of learning, allowing students to receive instant feedback and work with tasks adapted to their level of complexity. The article emphasizes that Chat GPT can be used exclusively as an auxiliary tool in the educational process, since, despite the capabilities provided by the artificial intelligence, it is currently limited in its ability to be infallible and completely replace a human specialist.

The article examines the features of creating queries for Chat GPT to generate English vocabulary exercises, focusing them on the needs of students of different levels of language training. The article formulates the methodological recommendations that ensure consistency, clarity and adaptability of educational tasks. It is noted that such an approach is able to improve the development of both receptive and productive language skills of students, while meeting the requirements of professionally oriented learning. The article outlines the main stages of forming foreign language lexical competence using Chat GPT: organizational and preparatory, procedural and practical and evaluation and final stages, each of which has its own significance for the successful implementation of the technology in the educational process. The query system used when working with Chat GPT should take into account the gradual complication of tasks, ensuring a comfortable learning process for students and at the same time helping them gradually increase the level of language competence.

The article focuses on the prospects of using Chat GPT multimodality, such as audio and video content, which significantly expands the possibilities for developing various types of speech activity (reading, listening, speaking). This allows students to receive a more realistic experience of speech communication, close to real conditions of language use.

Key words: lexical competence, professionally oriented lexical competence, dialogical speech, artificial intelligence, Chat GPT.

УДК 378.147:811
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.2.34>

Ткачук Н.П.,
викладач кафедри природничих,
правових та суспільних дисциплін
Фахового коледжу економіки і права
Вінницького кооперативного інституту

Подзигун О.А.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла
Коцюбинського

Петрова А.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла
Коцюбинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасна концепція освітнього простору передбачає, що його розвиток викличе революційні зміни у всіх сферах життя і призведе до змін не лише характеру праці, а й самих форм організації та здійснення виробничого процесу. Очевидно, що для будь-якої країни, зокрема України, дуже важливо перебувати серед лідерів розвитку та впровадження таких технологій. Відтак, вивчення формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій є наразі актуальним напрямком.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлена наявністю стрімкого прогресу в розвитку сучасних комунікаційних Інтернет-технологій і появою можливості використовувати їх в якості засобу навчання. Так як здобувачі вищої освіти є представниками покоління digital і використання штучного інтелекту стало невід'ємною частиною їхнього життя, то вважаємо необхідним здійснити пошук найбільш ефективних методів використання Chat GPT в освітньому процесі з метою формування іншомовної лексичної компетентності на заняттях англійської мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема використання можливостей Chat GPT у процесі формування іншомовної компетентності викликає дедалі більший інтерес в українських та зарубіжних дослідників. Зокрема, Н. Акоп'янц розглядає переваги та можливості використання Chat GPT у процесі вивчення англійської мови [1]. О. Коваль вивчає потенціал застосування Chat GPT на уроках іноземної мови [2; 3]. Т. Лелека надає характеристику Chat GPT як інструменту викладання англійської мови у вищій школі [4]. А. Мельник актуалізує увагу на використанні Chat GPT у практичній мовній підготовці майбутніх викладачів англійської мови [5]. Л. Серман і Т. Серман відзначають можливості інтеграції Chat GPT у процес вивчення англійської мови [7]. Е. Аїедун [8], Х. Белда-Медіна [9] та Ю. Чен [10] зауважують важливість послугування чат-ботами під час формування комунікативної компетентності студентів.

Попри наявні дослідження та спроби науковців віднайти найбільш дієві методи формування іншомовної компетентності здобувачів вищої освіти, питання формування професійно орієнтованої лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей на заняттях англійської мови потребує подальших розвідок.

Мета дослідження полягає у визначенні закономірностей та специфіки формування професійно орієнтованої англійськомовної лексичної компетентності здобувачів вищої освіти немовних спеціальностей з використанням Chat GPT.

Виклад основного матеріалу дослідження.

З упевненістю можна констатувати факт існування нового покоління людей, покоління digital, для яких мобільний телефон, комп'ютер та Інтернет є такими самими необхідними складовими їх життєвого простору, як природа і суспільство. Для розвитку сучасної освіти вже недостатньо впливу людського капіталу. Необхідно змінювати саме освітнє середовище, не просто нарощувати обсяги утворення трудових ресурсів, а змінювати сам зміст освіти, його методи, інструменти та середовища. Тому перед закладами вищої освіти постає нове глобальне завдання: підготовка кадрів, які володіють креативним потенціалом, вміють думати і працювати в новому світі; таких що уміють працювати «поза рамками» і готових зреалізувати зміни [13].

Варто зауважити, що цифрові ресурси, що застосовуються сьогодні в повсякденній діяльності людини, дозволяють долати бар'єри традиційного навчання: темп освоєння програми, вибір викладача, форм і методів навчання. Крім того, інформаційно-комунікаційні й цифрові технології надають можливість інтенсифікувати освітній процес, підвищити рівень і якість сприйняття, розуміння та засвоєння знань. За допомогою медіа-та інтерактивних засобів викладачам легше використовувати підхід до викладання на основі впровадження інноваційних підходів, включаючи використання «кейсів», дослідно-пошукової роботи, ділових ігор. Як результат, студенти набагато краще засвоюють інформацію та формують відповідні навички, перебуваючи в емоційно-комфортному середовищі, не втрачають бажання навчатися, генерувати ідеї та твори [12].

Однією з найперспективніших галузей розвитку інформаційних технологій є штучний інтелект. Специфіка взаємодії зі штучним інтелектом відповідає частині положень, що зумовлюють успішність формування лексичної компетентності студентів. Наприклад, спілкування спочатку є основною метою використання чат-ботів, що відповідає принципу мовної спрямованості. Принцип ситуативності також реалізується через створення ситуацій навчання, кожна нейромережа здатна впоратися із цим завданням. Саме собою спілкування зі штучним інтелектом несе у собі принцип новизни. А варіативність відповідей, обсяг доступної штучному інтелекту інформації дозволяють підтримати мотивацію та інтерес до комунікації [9].

Однак не всі нейромережі відповідають принципу індивідуалізації, який полягає в обліку рівня мови студента, а також його особистих потреб та інтересів. Для більшого результату необхідна гнучкість, тому вміння адаптуватися під рівень мови студента варто включити до списку критеріїв оцінки чат-бота.

Використання чат-ботів із вбудованим штучним інтелектом значно розширює можливості їхньої інтеграції на заняттях англійської мови. Чат-бот перестає бути алгоритмом, здатним взаємодіяти виключно в межах команд if та else, він починає вчитися і здатний претендувати на статус повноцінного співрозмовника під час навчання мови. Тому вимоги, які висуваються до чат-бота зі вбудованим штучним інтелектом, значно вищі:

1. Наявність зворотного зв'язку. Студенти відчують труднощі під час пошуку помилок у своєму мовленні, тому їм необхідний зворотний зв'язок у процесі діалогу.

2. Можливість голосового введення. Усне мовлення сильно відрізняється від писемного, тому для формування навичок діалогічного мовлення студенти повинні промовляти фрази, а не набирати їх;

3. Наявність безкоштовного доступу.

4. Адаптивність. Здатність підлаштуватися під рівень володіння іноземною мовою дозволяє зберегти мотивацію під час спілкування, не роблячи комунікацію непосильно складною чи занадто легкою для студента. Крім того, адаптивність дозволяє здійснити плавний перехід від простого до складного, роблячи спілкування комфортним та продуктивним.

5. Аудіальний супровід. Промовляння повідомлень нейромережею дозволяє студенту порівняти свою відповідь зі зразком-еталоном, скоригувати помилки та закріпити правильну аудіальну форму тих чи інших слів [8].

Як зауважує А. Мельник, у сучасному світі ІТ-технологій найбільш затребуваним, якісно розробленим та популярним є Chat GPT через те, що він є комунікативно багатofункціональним (тобто не просто може вести діалог, а й писати тексти, складати вірші, брати участь у дискусії тощо), стає корисним інструментом навчання, можливості якого наразі в педагогіці та методиці викладання іноземних мов докладно не розглядалися [5, с. 101].

Необхідно відзначити великі перспективи застосування Chat GPT і в галузі викладання та вивчення іноземної мови. Вважаємо, що Chat GPT може сприяти формуванню у студентів немовних спеціальностей лексичної компетентності.

Chat GPT здатний самостійно визначати мовний рівень «співрозмовника», а також створювати текст/висловлювання/діалог на тому мовному рівні, який встановлюється або задається користувачем. Завдяки цьому викладач може генерувати текст як для всієї групи студентів, так і для окремих студентів (відповідно до рівня володіння ними мовою). Чат-бот ускладнює/спрощує текст заміною лексичних одиниць та граматичних структур відповідно до заданого рівня [5, с. 104].

Викладач англійської мови може «задати» тему для мовної моделі зі штучним інтелектом, а, отже,

визначити лексичний набір слів, для використання у тексті, що формується. Також Chat GPT дозволяє студентам ознайомитися з прикладами поширених англійських фраз та ідіом, характерних для мовного середовища реального часу, а не лише тих, що зафіксовані в словниках чи підручниках, що сприяє вивченню мовних конструкцій сучасної мови.

Для розширення словникового запасу, що становить одну з головних проблем у вивченні іноземної мови, існують різні стратегії використання Chat GPT. Наприклад: запит на синоніми чи антоніми до тієї чи іншої лексеми, приклади з використанням лексичної одиниці у письмовому чи усному мовленні, визначення стилістичного забарвлення слова (офіційний/розмовний) /нейтральний тощо), що дуже важливо, наприклад, для встановлення можливості/неможливості його використання у діалогічному мовленні.

Завдяки мультимодальності, тобто здатності Chat GPT сприймати не тільки текст, а й зображення, описувати світлину/картинку, складати сюжет відповідно до заданих параметрів (ідей, картинок тощо), викладач може привнести в процес навчання більше творчого, додаткового чи відмінного від пропонованого підручником матеріалу. На думку О. Коваль, викладач також має можливість використовувати матеріали, створені чат-ботом, як додаткові для сильніших або слабкіших студентів [2, с. 1].

Для формування лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей із використанням можливостей Chat GPT необхідно враховувати як організаційні, так і психологічні аспекти. Цей процес передбачає три етапи: організаційно-підготовчий, процесуально-практичний та оціночно-підсумковий. Розглянемо докладніше виділені етапи стосовно формування лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей із використанням можливостей Chat GPT.

1. Організаційно-підготовчий етап: навчальна діяльність має бути організована і ця роль відводиться викладачеві у контексті освітнього процесу. У межах навчальної діяльності встановлюються цілі, формулювання яких має бути зрозумілим та конкретним, оскільки від цього залежить структура освітнього процесу. Відсутність чітких інструкцій та хаотичні дії можуть породити безладне освітнє середовище, що, у свою чергу, призведе до неможливості досягнення бажаного результату [1].

2. Процесуально-практичний етап: навчальна діяльність здійснюється як у безпосередній, і опосередкованій формі. Безпосереднє навчання означає участь у навчальній діяльності, де всі учасники освітнього процесу, включаючи викладача, взаємодіють, впроваджуючи, активізуючи та закріплюючи навчальну інформацію. У свою чергу опосередкована форма навчальної діяльності

є навчанням без прямого контакту між викладачем та студентами, що передбачає самостійну роботу. З цього випливає, що навчання здійснюватиметься як у опосередкованій, так і у безпосередній формах: аудиторні заняття та диференційована самостійна робота студентів за допомогою чат-боту Chat GPT [7].

3. Оцінно-підсумковий етап включає оцінку результатів навчання відповідно до навчальних завдань. Необхідно приділяти увагу процесу контролю та самоконтролю, а також оцінки та самооцінки. Важливо, щоб викладач коректно підібрав зміст оцінювання результатів навчальної діяльності.

Структура роботи з можливостями Chat GPT на заняттях із формування іншомовної лексичної компетентності може бути представлена такими компонентами:

1. Розвиток умінь писемного мовлення і читання за допомогою використання Chat GPT.

2. Розвиток умінь аудіювання за допомогою використання технологій Chat GPT.

3. Розвиток умінь говоріння за допомогою використання технологій Chat GPT.

Аналіз наукових та навчально-методичних праць показав, що Інтернет-технології, і Chat GPT зокрема, використовуються у викладанні англійської мови як інструмент супроводу традиційного навчання іноземної мови. У результаті виникає ситуація, за якої студенти перебувають у штучно сформованому Інтернет-середовищі, вихід із цього середовища контролюється викладачем і здійснюється переважно в рамках виконання навчальних завдань. Таке середовище забезпечує більшу свободу дій у розвитку навчальної комунікативної діяльності і водночас більшу відповідальність студентів [11].

Таким чином, Chat GPT виступає як альтернатива платформам дистанційного та змішаного навчання. Використання цього сервісу виглядає обіцяючим, оскільки він допомагає швидше переходити студентам від навчальних ситуацій до комунікативних, що сприяє ефективному закріпленню знань, навичок і вмінь. Отже, Chat GPT має важливу роль у викладанні англійської мови, адже надає викладачам широкий спектр можливостей для різноманітності навчального процесу, роблячи його більш захопливим і наочним. Студенти, в свою чергу, отримують платформу для різноманітного Інтернет-спілкування [4].

Пропонуємо наступну стратегію формування професійно орієнтованої англійськомовної лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей з використанням Chat GPT:

1. Підготовча робота.

2. Основна стадія формування іншомовної лексичної компетентності:

а) Ситуативно-комунікативна діяльність:

– Передтекстові питання;

– Робота з текстом;

– Післятекстові питання;

– Творче завдання;

б) Самостійна комунікація з використанням відпрацьованих мовних конструкцій.

3. Рефлексія.

4. Контроль.

При виборі матеріалів для занять з Chat GPT враховувалися вимоги до рівнів володіння англійською мовою, актуальність лексико-граматичних одиниць і мовних конструкцій, що використовуються в Інтернет-комунікації, а також різні форми подання матеріалів, такі як аудіо-, відео- та аудіо-візуальні.

Висновки. Використання технологій штучного інтелекту, зокрема Chat GPT, у освітньому процесі на заняттях з англійської мови має значний потенціал для формування професійно орієнтованої лексичної компетентності студентів немовних спеціальностей. Впровадження Chat GPT дозволяє створювати навчальні ситуації, що сприяють розвитку як рецептивних, так і продуктивних мовних навичок, забезпечуючи доступ до автентичних матеріалів та можливість індивідуалізації навчання.

Основними перевагами використання Chat GPT є підвищення мотивації студентів, зменшення страху помилки, розвиток самостійної діяльності, а також надання можливості для адаптації навчального процесу до рівня володіння мовою студентами. Штучний інтелект забезпечує можливість створення індивідуальних завдань і вправ, що відповідають рівню знань учнів, що значно покращує процес навчання та допомагає студентам працювати з лексикою в різних комунікативних контекстах. Окрім того, викладачі отримують можливість вдосконалювати свою професійну компетентність, освоюючи нові технології та інтегруючи їх у свою педагогічну діяльність, що покращує їхню взаємодію зі студентами.

Однак, незважаючи на всі переваги, Chat GPT не може повністю замінити роль викладача в освітньому процесі. Функція штучного інтелекту повинна бути допоміжною, адже необхідна підтримка людини-фахівця для коректного використання зворотного зв'язку, врахування індивідуальних потреб студентів та надання більш глибокої експертної оцінки.

Отже, впровадження технологій штучного інтелекту в навчання іноземних мов відкриває нові можливості для розвитку мовної компетентності, що особливо важливо для студентів немовних спеціальностей, адже це сприяє їхній професійній підготовці в умовах глобалізації та інтеграції на міжнародному рівні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акоп'янц Н. Використання Chat GPT в процесі вивчення англійської мови: переваги та можливості. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. 2023. № 1. С. 69–72.
2. Коваль О. Chat GPT доступний в Україні: що це таке і як він змінить освіту? *Освіторія Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/kontrolnu-napyshe-shtuchnyj-intelekt-shho-take-chatgpt-ta-yak-vin-zminyt-osvitu/> (дата звернення: 11.11.2024).
3. Коваль О. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків. *Освіторія Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/zrobit-chatgpt-svoyim-asystentomyak-uchytelyu-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-dlyaurokiv/> (дата звернення: 12.11.2024).
4. Лелека Т. ChatGPT як інструмент викладання англійської мови у вищій школі. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2023. Вип. 211. С. 168–172.
5. Мельник А. Використання чат-боту CHAT-GPT у практичній мовній підготовці майбутніх викладачів англійської мови. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум»*. 2023. Вип. 21 (177). С. 100–108.
6. Семенець С. Тривимірні структури зовнішнього та внутрішнього проявів компетентності. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Сер. Педагогіка. 2018. Вип. 2 (43). С. 250–253.
7. Серман Л., Серман Т. Інтеграція чат-боту GPT в процес вивчення англійської мови. *Наука і освіта*. 2024. № 1. С. 32–39.
8. Ayedoun E., Hayashi Y., Seta K. Adding communicative and affective strategies to an embodied conversational agent to enhance second language learners' willingness to communicate. *International Journal of Artificial Intelligence in Education*. 2019. Vol. 29 (1). P. 29–57.
9. Belda-Medina J., Calvo-Ferrer J. R. Using chatbots as AI conversational partners in language learning. *Applied Sciences*. 2022. Vol. 12 (7). P. 1–16.
10. Chen Y., Jensen S., Albert L.J., Gupta S., Lee T. Artificial intelligence (AI) student assistants in the classroom: Designing chatbots to support student success. *Information Systems Frontiers*. 2022. Vol. 25 (2). P. 1–22.
11. Dmitrenko Natalia, Petrova Anastasiia, Podzygun Olena, Nikolaeva Sofiya. Strategies in autonomous learning of professionally oriented English communication. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*. University of Niš. 2021. URL: <https://doi.org/10.22190/JTESAP2103527D> (дата звернення: 23.11.2024).
12. Shakhina I. Yu., Podzygun O. A., Petrova A. I., Gordiichuk G. B. Digitalization as a prospective direction of the contemporary education system. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 63, 2022. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-63-65-77> (дата звернення: 23.11.2024).
13. Shakhina I. Yu., Podzygun O. A., Petrova A. I., Gordiichuk G. B. Smart Education in the transformation digital society. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. Вінниця, Вип. 67, 2023. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-67-1-194> (дата звернення: 23.11.2024).